

Jana Goriup¹
Jadranka Stričević²
David Haložan³
University of Maribor
Faculty of Health Sciences

Originalni naučni rad
UDC 614.253:314.15
DOI 10.7251/SOCSR1509005G
Prihvaćeno: 14.5.2015.

Sociološki pogled na migracije medicinskih sestara

Apstrakt

Rad predstavlja pogled na medicinske sestre, koje su imigrirale u slovenačko društvo iz republika bivše Jugoslavije i analizira probleme njihove socijalizacije. Autori su utvrdili da medicinske sestre iz bivše države su stalno prisutne. Njihov priliv brojčano ne treba zanemariti, jer njihova stručna znanja u sestrinstvu i socijalizacija u slovenačkom zdravstvenom sistemu su uvek aktuelni. Svest o značaju njihovog prisustva, ili da budemo precizniji, njihov uticaj na efikasnost nege, kao i na zadovoljstvo pacijenata raste. Sproveli smo istraživanje u kome smo intervjuisali sestre i izveštavamo o faktorima njihovog procesa uključivanja u slovenačko društvo, na ličnom i profesionalnom planu.

Ključne reči: *Migracije, medicinska sestra, obrazovanje, slovenačko društvo, inkulturacija, nega bolesnika.*

Uvod

Migracije i preseljenja su kompleksni globalni fenomeni sa kojim se suočavaju sve zemlje širom sveta. Zemlje su stoga izvori migracije, prolazne destinacije ili mesta imigracije, obično su sva tri faktora u isto vreme⁴. U svakoj zemlji, politika u oblasti migracija prepliće se sa nizom kompleksnih pitanja.

¹ Profesor na Medicinskom fakultetu u Mariboru e-mail: jana.goriup@um.si

² Docent na Medicinskom fakultetu u Mariboru

³ Docent na Medicinskom fakultetu u Mariboru

⁴ IOM – international organization for migration, *world migration: costs and benefits of international migration. report 2005.* str.13.

Posebno, su važna ona koja se tiču zapošljavanja i boravku stranaca, njihovih prava i međuetničkih odnosa. Često domaće stanovništvo ima negativan stav prema imigraciji i stranim imigrantima, koji može biti povezan sa visokim stopama nezaposlenosti i straha da imigranti mogu da postanu ekonomski teret ili da će ugroziti političku i socio-ekonomsku stabilnost. Sledeći postavlja pitanje: da li su imigranti sposobni da se integrišu u društvo imigracije; a samim tim i sledeća pitanja se javljaju: pitanje građanskih, socijalnih, ekonomskih, kulturnih i političkih prava imigranata, uključujući i mere u cilju njihove zaštite.

Slovenačko društvo je doživelo prethodno pomenuto iskustvo. Posebno zbog svog geografskog položaja, koji je (bio) u neposrednoj blizini osetljive migracije u okruženju Centralne Evrope, gde socijalna mobilnost nije bila nepoznata. Već dugo vremena, Slovenija je emigraciona oblast. U periodu između 1890. i Prvog svetskog rata Slovenija je među onim delovima Evrope koje su imale najveću stopu iseljavanja. Sa višim nivoom ekonomskog razvoja, migracija se promenila. U vreme intenzivnih migracija, Slovenija, kao deo jugoslovenske države, bila je najrazvijeniji deo zemlje i stoga je bila česta destinacija za migrante iz drugih republika naročito nakon intenzivnih ekonomskih reformi u drugoj polovini 1960-ih godina. Migracija je (prećutno) podržana od strane zvanične jugoslovenske politike, zato što su videli u emigraciji način da smanje stopu nezaposlenosti. U poređenju sa drugim delovima Jugoslavije, neto migracija Slovenije je bila pozitivna tokom perioda posle 1955. Između 1976. i 1981. godine, Slovenija je imala zajedno sa svim ostalim delovima federalne vlade pozitivnu neto migraciju.⁵ Ova situacija je održavana sve do raspada Jugoslavije. Nakon 1991. godine, u krizi koja je usledila nakon raspada bivše Jugoslavije, Slovenija je imala negativne migracije za prve dve godine, ali to nije promenilo prirodu imigracije u našoj zemlji. Čak i u kasnijim godinama, Slovenija je imala negativan saldo imigracije, osim u 1998. godini.⁶

Danas imigranti iz bivših jugoslovenskih republika predstavljaju najveći deo naturalizovanih građana Slovenije, takođe, oni su izvor ili dodatak sezonske ili trajne radne snage. Ironično, širok razvoj društva znanja u Sloveniji je u velikoj meri omogućio ekonomskim migrantima da rade "neželjene", tj. loše plaćene i opasne poslove.

Kada je Slovenija bila deo Jugoslavije, politika migracija nije se uzimala kao jedno od glavnih političkih pitanja. Međutim, ovo bi trebalo da se smatra kao jedno od glavnih pitanja! Dakle, Slovenija se danas suočava sa sličnim

⁵ Janez Malačič, *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli*, 6. izdaja, Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2006.str.152.

⁶ SL-01, str. 103.

problemima kao i ostale članice Evropske unije. Slovenija se takođe suočava sa posebnim karakteristikama koje proističu iz statusa emocionalne vezanosti za prethodno stanje, njegov čvrsti identitet, internacionalizaciju bivših jugoslovenskih procesa između republičkih migracija i akutne ekonomske krize, političkih nestabilnosti i pitanjima međukulturnog dijaloga.

Migracije - neke karakteristike XXI veka

Teorijske spekulacije o uzrocima migracija najčešće nastaju od same teorije faktora gurni-povuci (teorija push-pull), iako ovi faktori ne mogu da objasne zašto su se neki pojedinci udaljili od određene sredine, a drugi nisu. Različiti subjektivni faktori mogu se podeliti na racionalne i emotivne, ali se i socio-psihološke karakteristike ličnosti pojedinaca moraju uzeti u obzir. Klinar kaže da su migracije sa svojim različitim uzrocima i posledicama postale jedan od najhitnijih izazova savremenog sveta. Klinar je podelio razloge i motive migracija u tri grupe, i to:

- Ekonomski i demografski razlozi (zbog pitanja egzistencije, poboljšanja ekonomske situacije, prenaseljenosti, itd);
- Politički i vojni razlozi; (npr. prisilne migracije zbog opasnosti.) i
- Lični i porodični razlozi, koji su najraznovrsniji (mogućnost dobijanja obrazovanja, zapošljavanje, sklapanje braka i slično npr.).

Komac i Medvešek⁷ podelili su koncept "migracije" na iseljenje ili emigracije i useljenje ili imigracije, ističući da takvi pokreti mogu biti unutrašnji ili međunarodni. U Sloveniji unutrašnja migracija se desila, kada su migranti došli uglavnom iz zemalja bivše Jugoslavije. Međutim, pregled više poznatih teorija migracija pokazuje da pristupi klasične teorije migracija u velikoj meri naglašavaju ekonomske aspekte migracije a manje stavljaju naglasak na državljanstvo, socijalno uključivanje i isključivanje, političke i svakodnevne strategije za migrante. Međutim, Anthias⁸ je istakao da je *push i pull* model migracije nedovoljan za potpuno razumevanje migracije. Ovaj model je zasnovan na neoliberalnoj ekonomskoj teoriji, a među istraživačima predstavlja neku vrstu standardnog klasičnog modela, prema kojem su pojedinci migrali naročito zbog ekonomskih razloga, da osiguraju bolji život za njih i nji-

⁷ Miran Komac; Medvešek, Mojca (ur.), *Percepcije slovenske integracijske politike: zaključno poročilo*, Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja, 2006.str. 233.

⁸ Floya Anthias, *Metaphors of Home: Gendering New Migrations to Southern Europe. Gender and Migration in Southern Europe: Women on the Move* (ur. Floya Anthias; Gabriella Lazaridis). New York: Berg, 2000. str.18.

hove porodice. U okviru ovakve ekonomske pretpostavke, odluka da migriraju je njihov racionalni izbor. U idealnom smislu, istraživači su verovali da ponašanje migranata je racionalna ekonomska operacija u kojoj su troškovi i koristi vrednovati i faktori privlačenja i odbijanja uzimaju se u obzir. Brettell⁹ procenjuje da su kritičari takvim "homo economicus" pristupom u velikoj meri zanemarili stavove socijalnih i kulturnih antropologa, koji su istakli da pojedinac nije samo racionalno biće koje migrira samo iz ekonomskih razloga, već su procesi migracije rezultat i transformacije određenog društvenog i kulturnog konteksta.

Castles i Miller¹⁰ su tvrdili da je migracija posao i metod putem kojeg siromašne zemlje nude razvojnu pomoć bogatim zemljama. Međutim, nerealno je pretpostaviti, da pojedinci imaju mogućnost da slobodno odlučuju o migraciji, s obzirom na globalnu nejednakost u ekonomskoj i političkoj moći i uzimajući u obzir kontrolu dominantnih zemalja širom tokova migracija, jer dominantne zemlje žele da obezbede sebi potrebnu radnu snagu.

Obrazovanje, žene, zdravstvena zaštita i migracije

Carling¹¹ konstatuje da smo u prethodnih nekoliko decenija svedoci sve većeg broja žena migranata, kao i to da one danas predstavljaju gotovo polovinu svih međunarodnih migranata. Castles i Miller navode da su neki istraživači govorili o feminizaciji migracija na globalnom nivou. Njihova migracija je konstantna, postoji kontinuitet u društvenim mrežama, i zbog geografske blizine. Hasia Diner¹² u svojoj studiji je primetila da su kroz istoriju, žene bile "nosioci migracije", uglavnom u profesijama koje obično obavljaju žene, kao što su medicinske sestre, sobarice i slično. Globalni deficit od oko 2,4 miliona zdravstvenih radnika i migracioni tokovi, koji su rezultat "odliva mozgova" u zdravstvenim sistemima, su trendovi i ozbiljni problemi slovenske zdravstvene zaštite.

Trenutno, u slovenačkom zdravstvu ne postoji puno kvalitetnih empirijskih podataka koji se odnose na migracije zdravstvenih radnika. U Međuna-

⁹ Brettell, Caroline, *Anthropology and Migration: Essays on Transnationalism, Ethnicity, and Identity*, WalnutCreek: AltaMiraPress. 2003.

¹⁰ Stephen Castles, Miller, Mark, J., *The age of migration: international population movements in the modern world*, Houndmills: Macmillan. 1998.

¹¹ Carling, Jürgen, Gender dimensions of international migration, <http://www.gcim.org/mm/ File/GMP%20No%.pdf> 2005. (18.4.2014).

¹² Videti u: Silvia Pedraza, *Women and Migration: The Social Consequences of Gender*. Annual Review of Sociology, 1991. 17, str. 314.

rodnom migracionom pregledu Morokvašić je već 1984. godine nakon decenije istraživanja u oblasti migracija žena istakla da kada se razmatra migracija žena, nedostatak istraživanja u ovom periodu nije toliko problematičan i zbog činjenice da postojeća istraživanja ionako imaju mali uticaj na kreiranje politike i medija, kao i da dominantna istraživanja iz rodne perspektive su uvek pristrasna.¹³ Zapisi žena imigranata ukazuju na potrebu za sistematskim izučavanjem odnosa roda i migracija i specifičnosti situacije žena iz epistemološke pozicije koja je i dalje prilično slaba. U istraživanju, pol je uključen prilično nesistematično i sporadično kao važan elemenat socijalnog raslojavanja. Ako uzmemo u obzir deficit tekućih, pouzdanih, kvantitativnih i kvalitativnih statističkih podataka, možemo pretpostaviti da su prava istraživanja još teža jer je problem i u relevantnim kvalitativnim istraživačkim instrumentima.

Moderne žene migranti ne žele uzeti posao na duži rok koji ne žele da rade meštanke, ali su takođe uključene u aktivnosti oko poslova sa visokom vrednošću, kao što su deficit poslova, koji uključuje medicinske sestre. Kako je istakao Hanh-Dam Truong¹⁴ neke od ustanovljenih istraživačkih teorija o ženskoj migraciji, kao što su klasična ekonomska teorija i neo-marksistički model političke ekonomije zasnovane su na modelu rodnih odnosa. Na osnovu tog odnosa, ustanovljena je zavisnost žena. Hanh-Dam Truong navodi da „ove dve paradigme mogu da uključe žene kao normativnu kategoriju migracionih tokova i njihove migracije su objasnili kao pojedinačne racionalne odluke na osnovu razlike u plati (neoklasična teorija) ili kao kolektivne racionalne odluke domaćinstava i zemalja koje su zasnovane na interesima i pogodnostima koje migranti daju povratkom “u društvo porekla (neo-marksistički pristup).” Hondagneu-Sotelo i Cranford¹⁵ tvrde da je pol - specifičan obrazac migracije zbog potražnje za radnom snagom prema polnoj strukturi i načinu njenog regrutovanja, što takođe utiče na formiranje određenih polnih mreža.

Migracija zaposlenih u zdravstvu je postala karakteristična za Sloveniju u prethodnoj deceniji. Dugi niz godina, regrutovanje medicinskih sestara iz područja bivše zemlje bio je najbrže rešenje. Većina njih emigrirala je sa namerom boravka u dužem vremenskom periodu, jer su videli Sloveniju kao “svoje odredište” i često su želeli da ostanu do kraja njihovog radnog staža.

¹³ Videti u: Eleanore Kofman, *Female »Birds of Passage« a Decade Later: Gender and Immigration in the European Union.* »The International Migration Review«, 1999. 33(2): 269–270.

¹⁴ Eleanore Kofman, Phizacklea Annie and Raghuram Rosemary, *Gender and International Migration in Europe: Employment, welfare and politics.* London, New York: Routledge, 2000. str. 21.

¹⁵ Hondagneu-Sotelo, Pierrette and Cranford, Cynthia, *Gender and Migration*, Handbook of the Sociology of Gender, New York: KluwerAcademic/Plenum Publishers, 1999. str.108.

Mnoge od njih formirale su porodicu, sa partnerom iz vlastite etničke grupe ili neke druge. Istovremeno, za zemlju iz koje su emigrirali, ovo je značilo odliv društvenog i kulturnog kapitala. Potrebno je tri do četiri godine školovanja da se postane kompetentno obučena sestra, još godinu više da se postane specijalizovana medicinska sestra, a dodatne tri godine obrazovanja za master diplomu iz sestrinstva. Pored toga, potrebna su adekvatna finansijska sredstva. Napominjemo da je njihov proces donošenja odluka o migraciji odigravao u porodici i u širim društvenim mrežama društva porekla i novog društva. Tako se migracija odigravala kao strategija za cela domaćinstva, a ne samo pojedinačne strategije. Obično, oni su dobijali posao lako. Ponekad, rodbina i prijatelji (društvena mreža) su im pomogli da nađu posao, ali neki od njih jednostavno "su došli da pitaju" i dobili su posao. Oni koji su stigli u Sloveniju prije njenog osamostaljenja od Jugoslavije, dobili su posao relativno brzo i nisu imali problema da se integrišu u novo društvo. Oni su takođe dobili stalnu dozvolu boravka odmah po dolasku. Zbog njihove lične strategije migracije koja je bila nezavisna od muškaraca, žene su često postajale radnice koje su suočene sa novim kulturnim obrascima i mogućnosti koje nudi usvajanje novih uloga.¹⁶ Đonlić¹⁷ je skrenula pažnju na sprovođenje rodno specifične zdravstvene zaštite na poslu, što je bilo dodatno opterećenje za žene, koje su primorane na imigraciju.

Medicinske sestre koje su došle u Sloveniju nakon proglašenja nezavisnosti, imaju više problema sa početnom integracijom u novom društvu od onih koji su stigli u Sloveniji prije nezavisnosti. Tokom zajedničke jugoslovenske države, migracije iz bivših jugoslovenskih republika tretirane su kao interne, a ne kao međunarodne migracije. Konačno, migranti iz bivših republika su imali mnogo manje problema sa papirima. Osim toga, žene imigranti rekli su da je integracija u tržište rada bila brža i one su mogle mnogo brže da dobiju posao. Uprkos nedostatku sistematskih i institucionalnih programa za integraciju u novoj sredini (recimo, organizovano učenje slovenačkog jezika), žene imigranti bile su bez problema u novom društvu i na radnom mestu. Sa nezavisnošću Slovenije, okolnosti su se promenile kako na ekonomskom polju (prestrukturiranje privrede i samim tim povećana nezaposlenost, nesigurna radna mesta, nedostatak stambene politike), tako i na planu ideoloških i političkih uslova. Sa osnivanjem nezavisne države Slovenije, došlo je, više nego ikada, do stvaranja razlika između stranaca i "lokalnog stanovništva", koji se takođe ogleda u problemu dobijanja statusa ili državljanstva i afere "Izbrisani". Shodno tome, često, dolazi do socijalne isključenosti.

¹⁶ Špela Razpotnik, *Preseki odvečnosti. Nevidne identitete mladih priseljenecv v družbi tranzicijski vic*, Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2004. str. 105.

¹⁷ Hazemina Đonlić, *Deset let samote. Izkušnje bosansko-hercegovskih begunk in beguncev v Sloveniji*, Ljubljana: Društvo Kulturni vikend. 2003.

U slovenačkom društvu, razvio se diskurs o nepremostivosti kulturnih razlika kod "muslimanki" koje su došle kao imigranti. Štaviše, Kofman navodi da u javnom govoru našeg društva, pripadnost islamu je još uvek znak nepremostive kulturne razlike.¹⁸ To bi trebalo da spreči "muslimanske žene" da se integrišu u naše društvo koje je zasnovano na hrišćanskoj tradiciji. Procenjena kulturna nespojivost islama sa zapadnim vrednostima utiče na žene, koje se doživljavaju kao simbol navodno represivnog karaktera islamske veroispovesti. Islamofobija, koja je izazvana napadom Al-Khaida na Kule Bližakinje u Njujorku, produbila je osećaj i ponašanje domaćeg stanovništva i upozorava na opasnost od esencijalizma prema grupama migranata. Dakle, oni su prikazani kao neka vrsta žrtve, ali i kao lica koja donose opasnost za društvo u koje su se uselili.

Medicinske sestre i integracija

Integracija se shvatala kao "dinamičan i dvosmerni proces prilagođavanja imigranta", manjina u "društvo i u mejnstrim tog društva" kao što je reakcija na kulturni sudar i (neophodna) koegzistencija različitih vrednosti, stavova, navika i kulturnog sudara između novog društva i održavanja navika donesenih iz autohtonog društva. Osnovni cilj integracionih procesa (uključujući i medicinske sestre) jeste uključivanje u slovenačko (većina) društvo s jedne strane i u njegov zdravstveni sistem, sa druge strane. Medicinske sestre su htele da postanu funkcionalno i profesionalno aktivne i ravnopravne, da sa svojim stečenim kompetencijama učestvuju u nezi pacijenata. Proces integracije se obično vrši kroz više dimenzija (npr. pravni, egzistencijalni, socio-ekonomski, obrazovni sistem, kulturni, društveni, (samo)identifikacija itd.). Sigurni smo da je ekonomska integracija medicinskih sestara preduslov svih ostalih integracija, jer samo poslovi će im omogućiti jednako učešće u socio-kulturnom sistemu slovenačkog društva.

Uzimajući u obzir socijalni multikulturalizam, uz poštovanje različitosti, mirnog suživota, socijalne stabilnosti i kohezije, Republika Slovenija je uspela da izgradi politiku integracije čiji ciljevi su zasnovani na osnovnim principima i vrednostima ravnopravnosti, slobode i međusobne saradnje. Kostant i Cimerman (Constant and Zimmermann)¹⁹ su predstavili metodološki pri-

¹⁸ Eleanore Kofman, Phizacklea Annie and Raghuram Rosemary, *Gender and International Migration in Europe: Employment, welfare and politics*. London, New York: Routledge, 2000. str.37.

¹⁹ Videti: (<http://ftp.iza.org/dp2040.pdf>)

stup, tzv. etno dimenzionisanje, koji predstavlja “meru” za snagu etničkog identiteta pojedinca i formira se praćenjem individualnih karakteristika imigranata: jezik, kultura, pol, obrazovanje, religija, socijalna interakcija, vreme migracije i etnička samoidentifikacija. Analizom ovih varijabli moguće je odrediti stepen integracije, asimilacije, separacije i marginalizacije migranata u svakom društvu. Ti faktori su:

- Jednakost koja podrazumeva i obezbeđivanje jednakih socijalnih, ekonomskih i građanskih prava;

- Sloboda kao izraz prava na kulturni identitet, istovremeno osiguravajući poštovanje integriteta i dostojanstva svakog pojedinca i negovanje sopstvene kulture u skladu sa zakonom i temeljnim vrijednostima Republike Slovenije;

- Međusobna saradnja i pravo na učešće i odgovornost svih ljudi koji su u neprekidnom procesu stvaranja zajedničkog društva.

Kako bi omogućila najveću moguću socijalnu koherentnost, integraciona politika Republike Slovenije sadrži određene zakonske okvire i društvene akcije koje promovišu integraciju imigranata u slovenačko društvo, sprečavaju diskriminaciju i društvene marginalizacije i omogućavaju imigrantima da izraze i praktikuju svoju vlastitu kulturu i vrednosti zasnovane na poštovanju ličnog integriteta i dostojanstva u skladu sa zakonima Republike Slovenije.

Imigranti koji su došli u Sloveniju, uglavnom su ekonomski migranti kao i njihove porodice iz zemalja bivše Jugoslavije, iz drugih zemalja izvan EU dolazi manje od 6% svih imigranata u Sloveniji. Obim imigracije u Sloveniji u prethodnih nekoliko godina nije bio intenzivan, čak je i opao zbog ekonomske krize u prethodne dve godine.

Metodologija

Svrha i ciljevi istraživanja

Polazimo od pretpostavke da žene medicinske sestre-migranti, kao aktivni društveni akteri u slovenačkom zdravstvu mogu biti osnova za razmatranje pitanja o tome kako su one reagovale na izmenjene društveno-političke okolnosti. Pristup, koji uzima u obzir karakteristike društvenih struktura, kao i individualni učinak, posebno je, u prethodne dve decenije, sve više i više razumljiv i osnovan u studijama migracija.²⁰

²⁰ Luisa Passerini et al., *Gender relationships in Europe at the turn of the millenium: Women as subjects in migration and marriage* (GRINE, final report), 2004. ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/citizens/docs/kina21249ens1_grine.pdf (25.4.2014).

Za potrebe empirijskog istraživanja bili smo posebno zainteresovani za informacije o njihovim uslovima života, životnim kursevima iskustvom i očekivanjima od života u novom slovenačkom društvu. Osnovni sadržaj intervjua su život u kući, društvu, porodična pozadina, posao i odnosi u zdravstvu, odluka da migriraju, odakle dolaze u Sloveniju, formalne i neformalne društvene mreže, ekonomske, socijalne i političke integracije u novom društvu, plata, rad i uspeh u integraciji. Analiza je obuhvatila retroaktivnu i perspektivnu dimenziju. Naš cilj je bio da se dobiju informacije o iskustvu medicinskih sestara-migranata na reprezentativnom uzorku, što će biti predmet šireg istraživanja.

Metode i tehnike istraživanja

Tokom pripreme ovog članka (posebno empirijskog dela), korištene su sledeće metode istraživanja: opisni način i uzročno-eksplikativna metoda. Pretpostavili smo da je analiza iskustava iz praktičnog rada medicinskih sestara, važna i da nam može reći mnogo o širem društveno-političkom kontekstu razvoja politike migracije. Da bi se pokazalo višestruko značenje procesa migracije kroz različita iskustva žena migranata, odlučili smo da koristimo kvalitetnu metodu pojedinačno dizajnirani intervjui. Prednost ovog empirijskog istraživanja je u tome što je primarni akcenat na iskustvima i perspektivama žena migranata.

Istraživački uzorak

Proveli smo 30 dubinskih pojedinačno vođenih razgovora sa medicinskim sestrama. Intervjui su dopunjeni sa pojedinačnim primerima posmatranja sa učestvovanjem kroz evidenciju u etnografskim beleškama. Sagovornici su dobijeni na osnovu ličnih poznanstava i tamo je postojalo uzajamno poverenje između istraživača i njih. Intervjui su održani od maja do oktobra 2014. Pitanja koja su postavljena za medicinske sestre bila su otvorena i odnosila su se na njihove migracije. Naglasak je stavljen na ikaze (priče) svake od 30 medicinskih sestara koje su se smatrale kao akteri sa sopstvenim načinom razmišljanja, vrednovanja i ponašanja. Na taj način, bili smo svesni da svaka priča, tumačenje kao i slušanje je uvek ugrađeno u društvo, integrisano u mrežu kulturno specifičnih značenja.

Opis mernih instrumenata

Pomoću detaljnih intervjua sakupili smo sledeće informacije: opšte informacije o ispitanicima (pol, starost, obrazovanje, etničku pripadnost), informacije o statusu i porodici, religiji, državi rođenja i ekonomskom standardu. Postavili smo 15 istraživačkih pitanja, jer smo bili zainteresovani za sledeće:

- Šta je uzrok dolaska u Republiku Sloveniju?
- Ko je njihov partner i kakvo im je porodično stanje?
- Kada su pronašli posao u zdravstvu u Republici Sloveniji?
- Gde su zaposleni?
- Da li su poznavali neke ljude u Sloveniji pre nego što su došli ovde?
- Da li procenjuju odnose na njihovom radnom mestu, kao pozitivne, dobre, otkako ne ispoljavaju nacionalnost?
- Da li su ikada doživeli sukob na poslu, jer nisu Slovenci?
- Da li oni imaju dovoljno znanja za rad u slovenačkom zdravstvu?
- Da li su otkrili neke razlike u radu u zdravstvenoj nezi u toku radnog odnosa u bivšoj zemlji i u Sloveniji?
- Da li oni rade svoj posao jednako profesionalnije, odgovornije i empatičnije nego u zemlji iz koje su se preselili?
- Da li oni misle da su prihvaćeni od strane kolega kao jednaki?
- Da li uče slovenački (barem govorni jezik) i ako je tako, koliko brzo?
- Na kojem jeziku su razgovarali sa rođacima (porodicom), sa pacijentima i kolegama?
- Da li su usvojili vrednosti i navike i običaje sredine u kojoj sada žive?
- Da li i dalje neguju navike i običaje iz originalnog okruženja, ili su ih napustili?

Postavili smo 18 otvorenih pitanja, 37 su napravljene prema modelu Likertove skale. Skale su sortirane od 1 do 5, u logičkom kontinuitetu od minimalnog do maksimalnog prihvatanja argumenata.

Rezultati i interpretacija

Ispitanici su stariji od 61 godine ili imaju manje od 60 godina. 20 ih je redovno zaposleno, 10 su u penziji. Oni se razlikuju po nivou obrazovanja, jedan ispitanik je bio doktor, 15 ih ima visoko obrazovanje i 14 srednju školu. Etnička pripadnost (hrvatski, bosanski, makedonski) i verska uverenja (14

pravoslavne, 6 katoličke i 10 muslimanske vjeroispovjesti). Svi su se doselili iz zemlje u kojoj su rođeni: Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Makedonije, od kojih je 12 doseljeno prije osamostaljenja Slovenije i 18 sredinom 90-ih godina. Ispitanici žive u široj porodici (5), sama sa svojim mužem (16) i porodice sa jednim roditeljem (9). Razlozi za njihovo preseljenje bili su različiti: spajanje porodice, traženje posla i lični uzroci, koje su verovatno uslovljeni njihovim uslovima života u zemlji iz koje su se preselili, oni su ocenili uslove kao siromašne. Međutim, ti uslovi se nisu poboljšali (odmah) posle migracije. 20 ispitanika danas procenjuje njihov život kao dobar i 10 kao "tako - tako". Svi naši ispitanici svoje poslove u zdravstvu u prvoj godini nakon dolaska ili nakon nekoliko meseci, pronašli su bilo u bolnici (17) ili u domu staraca (13). Uprkos činjenici da je 22 ispitanika poznavalo neke ljude u Sloveniji pre njihovog dolaska i 8 (već) je imalo rodbinu, niko od njih nije imao zagarantovan posao pre njihovog dolaska. Uprkos (pre)niskim platama 20 njih je uzelo kredit da reše stambeno pitanje. 20 ispitanika su uvereni da su imigranti u Sloveniji socijalni problem koji se nije počeo pravilno rešavati. Njihove trenutne redovne mesečne naknade su (u poređenju sa prethodnim) znatno veće, ali ipak sa finansijskim poteškoćama (17) dok ih je 13 sa manjim poteškoćama. Svi su naučili slovenački (govorni) jezik, iako im je trebalo vremena za to. Samo 10 njih komuniciraju na maternjem jeziku, 10 ponekad i 10 "u zavisnosti od prilike." U svom radu sa kolegama svi oni komuniciraju na slovenačkom jeziku. Oni svi prate s vremena na vreme trenutna društvena zbivanja, bilo u njihovoj domovini ili u Sloveniji. 23 ocenjuje odnose na radnom mestu kao pozitivne, iako su svi oni doživeli konflikt, jer nisu Slovenci. 20 anketiranih nije imalo dovoljno znanja da rade u slovenačkoj zdravstvenoj zaštiti. Svi su, međutim, uočili razlike u radu u sestrinstvu u toku radnog odnosa u bivšoj zemlji i u Sloveniji. Oni obavljaju svoj posao jednako profesionalno, odgovorno i empatično ili još bolje nego u zemlji iz koje su došli. 22 ispitanika su dodatno obučeni za rad u zdravstvu.

Ispitanici su takođe različito razumeli uređenje pojedinih oblasti u Republici Sloveniji. Najbolje znaju organizaciju zdravstvene zaštite, manje zdravstvenog osiguranja i socijalne zaštite, a najlošije poznaju standarde za sticanje državljanstva, dozvole boravka, zakone i propise o strancima, što je nas istraživače iznenadilo.

Svi ispitanici imaju mrežu prijatelja koja se ne sastoji samo od njihovih (izvornih) nacionalnih grupa. Svi redovno posećuju rodbinu i prijatelje u domovini. Niko od njih nije napustio navike i običaje svog izvornog okruženja, a 24 njih je potpuno usvojilo navike iz sredine u kojoj sada žive i pokušavaju da ih obogate sa vrednostima njihovog kulturnog kapitala. 26 ispitanika takođe redovno provode odmor u svojoj domovini a četiri na drugom mestu.

Analiza verifikovanih istraživačkih hipoteza

Za potrebe empirijskog dela rada, sledeće istraživačke hipoteze su verifikovane:

H1: gde smo pretpostavili da većina anketiranih medicinskih sestara kao razloge za njihovo preseljenje navodi različite faktore (spajanje porodice, traženje posla i ličnog razloga)- je potvrđena;

H2: kojom smo pretpostavili da većina procenjuje odnose na radnom mestu pozitivnim i doživela je konflikte na poslu, jer nisu Slovenci i da nije isticala svoje državljanstvo kada nije potrebno- je potvrđena;

H3: gde smo pretpostavili da su svi migranti-medicinske sestre usvojili sve vrednosti, navike i običaje “nove” životne sredine, ali i dalje neguju navike i običaje izvorne životne sredine - je delimično potvrđena;

H4: gde smo pretpostavili da su otkrivene razlike o radu na zdravstvenoj nezi tokom radnog odnosa u bivšoj zemlji i u Sloveniji, te da nisu imali dovoljno znanja da rade u slovenačkoj zdravstvenoj zaštiti - je delimično potvrđena;

H5: gde smo pretpostavili da ispitanici imaju mrežu prijatelja koja se sastoji uglavnom od njihove (izvorne) nacionalne grupe, svi redovno posećuju rođake i prijatelje u domovini – odbačena je.

Zaključne napomene

Odluke ljudi da migriraju nisu (uvek) proizvod racionalnog razmišljanja. Migracije se odnose na slovenačku zdravstvenu zaštitu a to ne bi trebalo staviti u uske okvire ekonomskih razloga. Formiranje procesa migracije medicinskih sestara posledica su mnogih složenih činilaca društvenog i kulturnog konteksta, kao i želje pojedinaca da steknu novo iskustvo, da izađu iz autohtonog okruženja, da se odvoje od porodice itd. Dobijeni empirijski podaci su pokazali da za pravilno razumevanje uzroka i posledice migracija u zdravstvu moramo da mislimo izvan jednodimenzionalnog i nedvosmislenog načina shvatanja i da uzmemo u obzir želje, različitosti i sreću. Analize svakodnevnog života su pokazale da ljudi deluju kontradiktorno i da “akcije nisu uvek u skladu sa našim idejama, idealima, očekivanjima od životne sredine i realnim mogućnostima.” Medicinske sestre su se suočile u novom okruženju sa raznim problemima zbog nepoznavanja jezika ili tehnoloških pronalazaka, iako je istina da im je život u novoj sredini otvorio čitav niz novih mogućnosti.

Trenutni slovenački zakoni koji kontroliraju imigraciona pravila i prate specijalizaciju nadležnih institucija još nisu razvijeni kao koherentan proces donošenja odluka. To ne znači da je regulacija imigracije neuspješna zbog nedostatka strateških koncepata, pojedinih organizacionih nedoslednosti kao što su preklapanja ili nedoslednosti u nadležnostima. Ali, u tekućem periodu trenutne ekonomske tranzicije, imigraciju je teško identifikovati kao doslednu.

Iz svih ovih razloga, kao i zbog nivoa ekonomskog, društvenog i demokratskog razvoja, Slovenija mora imati dobru imigracionu politiku koja će razvijati integrativni i fleksibilni entitet demografskog, ekonomskog, socio-kulturnog i političkog razvoja Republike Slovenije. U isto vreme imigracionu politiku koja je u ravnoteži sa imigracionim politikama drugih evropskih zemalja, kao sastavni deo procesa integracije u Evropsku uniju. Rezolucija o imigraciji politike Republike Slovenije.²¹

Takođe, neizvesnosti i dileme sa kojima se suočavaju ispitane medicinske sestre u svakodnevnom životu, upozoravaju na "njihove reakcije." Nastojale su da naprave društvene mreže i veze, bilo zbog želje da nauče nove stvari, bilo iz straha od neuspeha, usamljenosti, izolacije na radnom mestu i slično. Iako su prešli u nepoznato i kulturno drugačije okruženje (ne samo u drugu zemlju, već i iz sela u urbanu sredinu) tamo su pronašli nova poznanstva i prijatelje. Stvaranjem socijalnih mreža oni su se brže uspešno navikli na novu sredinu. Svakako su se (takođe) adaptirali, "po dogovoru" sa samim sobom na drugačiji način života. Svi igraju višestruke uloge, sa nekoliko identiteta, jezika, dvije domovine, u mnogim društvenim sredinama, bez toga da su bilo koji od tih identiteta zamenili ili napustili.

Prema dobijenim empirijskim podacima, takođe, smo otkrili da (svaka) migracija nije isključivo ili prvenstveno proces izazvan ekonomskim motivima. Neki od njih žele bolji posao i samim tim, bolji životni standard, dok su drugi želeli da izbegnu patrijarhalni život autohtonog društva, opet treći su želeli "da nešto postignu u životu." Nije bilo lako ni za jednu od njih, tako da izdvajamo neke od njihovih najčešćih problema:

- a) Uspeh integracije u tržište rada; Diskriminacija na osnovu etničke pripadnosti i teškoća u zapošljavanju onih koji nemaju slovenačko državljanstvo;
- b) Ako su u Sloveniji već duže vreme, smatraju migrante kao ljude koji imaju određene specifične potrebe;
- c) Hitna potreba za takvim institucionalnim mehanizmima koji će omogućiti brže i efikasnije integrisanje medicinskih sestara - žena migranata u slovenačku zdravstvenu zaštitu i društvo u celini.

²¹ ReIPRS): 4791. Official gazette No. 40/1999 of 28 May 1999.

Na osnovu analize empirijskog materijala i upoređivanjem priče sa sago-vornicima koji su emigrirali pre i posle nezavisnosti Slovenije, može se zaključiti da je odgovarajući društveno-politički kontekst igrao važnu ulogu u integraciji u novo društvo.

Literatura

- Anthias, Floya. *Metaphors of Home: Gendering New Migrations to Southern Europe*. In: *Gender and Migration in Southern Europe: Women on the Move* (ur. Floya Antias; Gabriella Lazaridis). Berg, New York. 2005.
- Brettell, Caroline. *Anthropology and Migration: Essays on Transnationalism, Ethnicity, and Identity*. Walnut Creek: Alta Mira Press. 2003.
- Carling, Jürgen. *Gender dimensions of international migration*, <http://www.gcim.org/mm/File/GMP%20No%2035.pdf> (2005). (18.4.2014).
- Castles, Stephen; Miller, Mark, J. *The age of migration: international population movements in the modern world*. Houndmills: Macmillan. 1998.
- Cukut, Sanja. *Spol in migracija: izkušnje migrantk v Sloveniji* (doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. 2008.
- Černič Istenič, Majda; Knežević Hočevar, Duška. Ali so stališča prebivalcev evropskih držav do priseljencev povezana s stališči, ki se nanašajo na odnose med spoloma, rodno spolno vedenje in vrednotenje otrok?. *Dve domovini*. 2006. 24. Str. 21–46
- Donlić, Hazemina. *Deset let samote: Izkušnje bosansko-hercegovskih begunk in beguncev v Sloveniji*. Ljubljana: Društvo Kulturni vikend. 2003.
- Hondagneu-Sotelo, Pierrette and Cranford, Cynthia. *Gender and Migration. Handbook of the Sociology of Gender* (ur. Janet Saltzman Chafetz). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. 1999. 105–126.
- Jalušič, Vlasta. *Ksenofobija ali samozaščita?: O vzpostavljanju nove slovenske državljske identitete*. »Poročilo Skupine za spremljanje nestrpnosti«. 2001. 1(1) str. 12–4.
- Klemenc, Darinka; Ažman, Monika. *Aktualno v evropski uniji in kmalu tudi pri nas: medicinske sestre in migracije*. Uvodnik. *Obzor Zdr. N.* 2008. 42(2).
- Knežević Hočevar, Duška. *Medijska govorica o nacionalni reprodukciji v post-socialistični Sloveniji*. »Teorija in praksa«. 2003. 40(2) pp. 335–356.

- Knežević-Hočevar, Duška. *Rodnost, etničnost in nacija: Razmisleki o preučevanju demografskih značilnosti nacionalnih populacij*. »Razprave in gradivo«. 2006. 50/51. Str. 184–210.
- Kofman, Eleanore. *The Invisibility of Skilled Female Migrants and Gender Relations in Studies of Skilled Migration in Europe*. »International Journal of Population Geography«. 2000. 6(1) pp. 45–59.
- Kofman, Eleanore, Phizacklea, Annie, Raghuram, Parvati and Sales, Rosemary. *Gender and International Migration in Europe: Employment, welfare and politics*. London, New York: Routledge. 2000.
- Kofman, Eleanore, *Female »Birds of Passage« a Decade Later: Gender and Immigration in the European Union*. »The International Migration Review«. 1999. 33(2) pp. 269–299.
- Klinar, Peter. *Mednarodne migracije : sociološki vidiki mednarodnih migracij v luči odnosov med imigrantsko družbo in imigrantskimi skupnostmi*. Maribor: Obzorja. 1997.
- Komac, Miran; Medvešek, Mojca (ur.). *Percepcije slovenske integracijske politike: zaključno poročilo*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja. 2006.
- Malačič, Jasna. *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli*, 6. izdaja, Ekonomska fakulteta, Ljubljana. 2006.
- Malačič, Jasna. »Imigracije in trg dela v Sloveniji: Od priseljevanja sodržavljanov do zaposlovanja tujcev«. *Naše gospodarstvo*, št. 1-2/2008.
- Passerini, Luisa; Braidotti, Rosi; Gazsi, Judit; Conradsen, Inger-Marie; Aleksandrova, Nadejda. *Gender relationships in Europe at the turn of the millenium: Women as subjects in migration and marriage* (GRINE, final report). ftp://ftp.cordis.europa.eu/pub/citizens/docs/kina21249ens1_grine.pdf. 2004. (25.4.2014).
- Pedraza, Silvia (1991). »Women and Migration: The Social Consequences of Gender«. *Annual Review of Sociology*. 1991. (17). Pp. 303–325.
- Razpotnik, Špela. *Preseki odvečnosti. Nevidne identitete mladih priseljencev v družbi tranzicijski vic*. Ljubljana. Pedagoška fakulteta. 2004.
- Vrečer, Natalija. *Integracija kot človekova pravica: Prisilni priseljenci iz Bosne in Hercegovine v Sloveniji*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Andragoški center Republike Slovenije. 2007.
- Zavratnik Zimic, Simona (ur.). *Women and Trafficking*. Ljubljana: Peace Institute, Institute for Contemporary Social and Political Studies. 2004.
- Žitnik, Janja. *Immigrants in Slovenia: Integration aspects*. »Migracijske i etničke teme«. 2004. 20(2/3). Str. 221–241.

IOM – International Organization for Migration. 2005. *World Migration: Costs and Benefits of International Migration. Report 2005*, p.13. http://www.iom.md/materials/10_iom_wmr2005.pdf (16.4. 2014).

Zavod/Republike/Slovenije/za/zaposlovanje. <http://www.ess.gov.si/SLO/Dejavnost/NovinarskoSredisce/NovinarskeKonferenc/OSPtuj/15-11-05-2.htm> (26. 4.2014).